

61 nysius uero exacta hyeme, quasi renouatis temporibus germinat, florēdi uirtus Atyda, ut diximus: perficiendi, Adonim: spiritualis, Silenus praeſidem posſideret: mortis autem eorum, & quasi quedam extenſio per Bacchum de-
notatur. Satyri uenerem omnem uitutem ostendunt, quibus & omnibus uniuersa terrestris uirtus perficitur. Hæc necessariò tibi exponui, ne pulchra
62 horum Philosophorū theologiam ignorares. cur autē hæc quasi dij 68 ho-
noranda sunt, quæ ad alimenta animalia. Deus uniuersorū produxit: aut
63 cur nobis terrestris uirtus colenda est, quibus coelestis & immortalis 69 ani-
ma inest perficax, si à fôrdibus libera est, Dei rerū omnium creatoris? Cur
etū si motus spiritualis Silenus est, & motuum uitutem significat, tum cœli
motum capite, tum aërem crastinorem, prolixitate ac denudate barbae (non
70 magnus enim honorari cultu uideamus, qui omnibus erat dij p̄spōnēdus)
cum Adonim atq; Dionysii fruges uidelicet atq; plantas diligentissime ho-
norari uideamus? 70 Quis autē non mirabitur, nisi infantus sit, cum turpissi-
mi hominum morbi quasi Satyri & Bacchus colantur? Sed nō est opus plu-
71 ribus 71 ea confutare, quæ sponte sua facient: exponenda potius cetera sunt,
ne quid arcum & sublime nos lateat. 72 Aquarum inquit, effectuum uit-
tutem oceanū, symbolū autē eius Thethym appellariunt: eius uero aquæ quā
73 bibere possimus, uirtus Achelous dicitur, marina Neptunus, quā 73 in
quantum generare potest. Amphitritem uocant, & aquarum quidem dulci-
um, particulares uirtutes Nymphæ, maris Nereides nuncupantur. Ignis uit-
tutem Vulcanum dicunt, & in forma hominis ei simulacrum constituit, in
74 cuius capite pileus est cornuclus, coelestis symbolum uolutionis, ubi 74 in-
terficeretur ignis inuenitur, nam qui à cœlo terrâ delapsus est, cum imbe-
cillorū sit, materiaq; indiget, claudicā singitur, quam uitute in Sole Apol-
linē uocatur, à 75 radiorū uidelicet motu: quoniam 75 & grāce mouere est.
Nouem autem circa Apollinem Musæ concinunt, sepe uidelicet, plane-
tarum orbes, octaua sphæra, & hæc ultima, quæ Luna est. Laurus ei dedica-
runt, quoniam hæc arbos ignea est: unde odio à demonibus maximè habe-
tur, & quoniam si uitrit, plurimum sonat, quod prædicēti uitute designat.
Hunc ipsum, quia 76 ægrotationibus medeat, & morbos pellat, Hercule
uocant, & duodecim ei attribuunt certaminæ, quoniam per duodenam signa
pertranseat. Clauam & leonis pellem accommodant: alteram, ut inæquali-
77 tam motus significant: alteram, quoniam in Leone maximè uitres suas ostent-
at. Huius salutarem uitutem Aesculapius designat, cui Bacillus traditur,
ægrotantium sustentaculū. Serpens inuoluitur, anima atq; corporis signa
salutare: 77 naturales enim omnes, cetera quidem repulsa, crassioris dicunt
& terrestrioris esse substantia, serpente uero esse spiritualissimum animal
aiunt, quod & imbecillitatem corporis exuat, & ad medicinam perspicaci-
78 sum esse uideatur: nam & ad acuendum uifum, herbam inuenisse, & reu-
iscedi quandam herbam cognoscere traditur. 78 Ignis Solis uitris, quæ
fructus maturat, Dionysius nuncupatur. Quia uero ratione anni tempore
79 circumvolitus 79 conficit, Horus dicitur. Virtus autem eius, qua ex agri-
cultura fructum percipimus, quia diuitiarū largitrix est, Pluto esse assertur:
qua cum uitutem etiam corruptitatem continet, una cum Serapide dicitur
80 habite. 80 Cerberum tricipitem dicunt, quia superioris Solis regiones tres
81 sunt, ortus, occasus, meridi. 81 Lunam etiam Dianam nuncuparunt: quæ
quoniam uirgo sit, Lucina tamen est, quoniam nouilunij uitris ad partendū
Luna multi- non parum conferat. Quod autem Apollo in Sole est, id in Luna Miner-
plex uitris, ua, qua prudenter designatur. Rursus Luna Hecate dicitur, præpter uarias
82 eius corporis figuræ, 82 quas à distantia Solis sumere uideatur. Triformis e-
nīm uitris eius est: nam nouilunij uitutem, candidis & aureis testibus &

enīm
ardē-

ardente face significant. Cista uero cum iam media sit designatur, quoniam
crescente lumine, fruges maturat. Plenilunij autem uitutem ferrugineo co-
lore denotarunt, ramus ei laureus attribuitur, quoniam à Sole ignea fit, pa-
pauer propter fertilitatem & multitudinem animarum, quæ in ea tanquam
in ciuitate inhabitant: ciuitatis enim symbolum papauer est. Arcum habet
ut Diana, quoniam partus dolores acuti sunt. Parcæ quoque ad uitutes Lu-
na referuntur, Clotho ad generandum, Lachesis ad nutriendum, Atropos
73 quoniam 83 inconvertibilis dea est, (Fate enim uertere Græce significat)
fructus etiam generatiua uitutem, quam Cererem appellant, Lunæ co-
habitate dieunt, ad augendam uitutem eius: continent enim bona dea lu-
nari potestate. Dionysum quoq; sibi accommodant, partim propter cor-
num productionem, partim propter nubium locum, qui Lunæ subiacet.
Saturni autem uitutem, quoniam tardam & frigidam esse uiderunt, uitutem
ei tempore attribuerunt: 84 quem seniorem depingunt, quia tempore uni
uersa senescunt. Occasiones autem Curetes 79 & Saturni custodes sunt.
85 Temporis enim obseruatio quædam occasio est. Quatuor uero anni tem-
pora, alia Soli, quæ aeris lanuas aperire dicuntur: alia Cereri attribuimus. Ci-
tas que ferunt duas, alteram florum, qua uer: alteram spicis, qua aetas signi-
ficatur. Virtutē uero Martis, quoniam ignea est, atq; sanguinea, bellis præfe-
runt plurimum q; obesse atq; prodebet putarunt. 86 Venerē generandi uitutem
86 p̄sistere dicunt, spermati & cupiditatis cauam ei mulierisq; formā ac-
commodant, propter generationē: pulchram singunt, quia Vesper est, quæ
pulcherrima in cœlo stella esse uideatur: cui Cupido assit, propter cupidita-
tem ubera & partes genitales regunt, quia spermatis & nutritionis hac mē-
bra causa sunt. & ex mari esse perhibetur, quod elemētum humidū calidūq;
est, & motu crebro spumas ejicit: quæ res spermatis symbolum est. 87 Ora-
tionis autem & interpretandi uitute Mercurium appellant, qui protensus
atq; rectus singitur, propter orationis uigoꝝ: quoniam & spermaticū sermo
oratorum qui per omnia tendit, significare confirmatur. Sed quum oratio com-
posita sit, alia in Solem ponunt, & Mercurium appellant: alia in Lunam
88 quoniam nuncupant Hecatempaltam in uniuerso, & appellant Hermapon: in
omnibus sc̄ enim seminalis uis est. Mercurij autem filium Cupidinē dicunt,
89 quoniam amandi uitus orationi quoque attribuitur. 89 Vniuersi symbo-
lum Panæ esse affirmant, cornua dederunt, propter Solem & Lunam: ua-
riam Pantheræ pellem, propter varietatem celestium aut totius uniuersi,
sed hæc Græcorum sunt. Aegyptiorum autem, ait deoūt symbola talia sunt.
Creatorem, inquit, καὶ Αἴγυπτον appellant, cuius imaginem in forma homi-
nis faciunt colore cæruleo zonam tenentem & sceptrum: cuius in capite pē-
nam ponunt, significantes difficultem inuentu esse 90 creatorem, & nemini 90
cōspicuum: uiuificum etiam & regem, & intelligibili motu circumlatu. Hic
Deus, inquit, ab ore oīu producit, a quo nascit deus, quæ Aegypti Phtha,
Graci Vulcanum uocant. Significatur autem huiusmodi ouo mūdus. Huic 91
idecirco quis dedicata est, quoniam prisci, lactis potu degebant. Verū mun-
di quoq; ipsius simularum ēvī p̄tūs id est homini specie efformatum,
92 tale finixerunt, complicatos habet pedes, uestimenta usq; ad talos indu-
tum, aurea pilā capite sustinet, partim quia locū nō mutat, partim ppter uari-
am stellarū naturā, partim quia mūdus ipse rotundus est. Solis imaginē in na-
ui cōscendente collocat, que Crocodilo fertur: ut per nauigium motus in humi-
do, per crocodilū aut potabilis aqua significet, in qua Solē ferti cōrendū 91 92
Coelestis aut atq; terrestris, telluris uitutē līn appellantur. 90 91. n. græcæ &
quale est, unde iustitia oris. Coelestem tellurē Lunæ esse assertū, terrestre uero
hæc frugū procreatrix, quæ habitamus. Quod ergo Ceres apud Græcos est,
id est

Solis image:

DE P R A E P A R A T I O N E E V A N G E L I C A

id est Isis apud Aegyptios. Etrusca bona dea, & Dionysius apud Graecos
 Isis & Osiris apud Aegyptios. Fructuum enim procreaticem uirtutem Osi
 rim putant: quam fletibus placant, quoniam ⁹³ occasio nis tempore in ter-
 ris occultetur. Designat autem etiam fluualem Nili uirtutem: uerum, quan-
 doquidem tellurem terrestrem per Osirim denotant, secundam terram in-
 gnat ⁹⁴ *Ni*lum: quando uero celestem, Nilum esse Osirim aiunt. Hunc enim
 Osiris defi-
 lum. Osirim, id est Nilum, a celo desluere arbitrantur: quae etiam destere solent,
 lacrymis reuocari uirtutem eius putantes, que ceteris temporibus deslinere
 uiderit. Isis autem, qua secundum fabulas Osiri co*tungitur*, terra Aegyptia
 est. Isidos enim maritus Osiris est, ⁹⁵ qui & frater & filius eius traditur. In
 Elephantinopoli autem Aegyptia urbe, simulacrum colitur cerulei coloris
 uti corpus sedens, caput ⁹⁶ arietis habens. Arietis igitur caput & facies &
 captina cornua quae habet, coniunctionem Solis & Lunæ in ariete signifi-
 cant. Ceruleus color ei attribuitur, quia lunaris coniunctio humidior est.
 Secunda uero Luna lux, in Apollinopoli urbe consecrata est: cuius symbo-
 lum homo accipitris habens faciem, lancea Typhona hippocampo simile
 interficiens. hoc simulacrum candidi coloris est, qui color ab alio Lunam ac
 cipere lumen significat. Accipitris candidi facies à Sole id fieri denotat, unde
 & spiritum attrahit. Soli enim accipiter dedicatur, quilucis & spiritus sym-
 bolum apud eos est: alterum, propter motus uelociatem: alterum, quia in al-
 tiora uola, quæ lucidiora inferiora sunt: ⁹⁷ In mysteriis autem, apud Eleu-
 sina antistes, qui rerum sacrarum expositor est, imaginem fert creatoris: ille
 qui faces tenet Solis stat in ari Luna, sacrorum praecō in Mercurij. Castel-
 lum autem quoddam est Aegypti, quod Anamis appellatur, ubi homo co-
 litur, qui quæ sibi ad sacrificium praparantur, comedit. Quod autem anima
 lia deos non arbitrantur, sed imagines & symbola deorum putant, inde ⁹⁷ pa-
 tet. Soli & Luna boues sacrant, & in Heliopolim maximus bos & nigeri-
 mus, quem Nineuin appellant, ad imaginem Solis colitur, nam & Solis ar-
 do, nigriora humana corpora reddit. Habet autem caudam ille bos, & to-
 tum corpus pilis ad contraria partem quam in alijs bobus inclinatis den-
 sisimæ, quoniam & Sol contra totius motu mouetur, testiculos maximos ha-
 bet, quoniam uenerea cupiditas caliditate uiget. Et Sol seminans natura ap-
 pellatur. Luna taurum dedicarunt, quem Apis nuncupant, nigrum præ ce-
 teris, & signa Solis atq; Luna habentem. Habet enim ex Sole & Luna lu-
 men. Solis symbolum est, coloris nigredo, & qui sub lingua est scarabæus.
⁹⁸ Luna uero coloris diuisio. Hæc breuiter à Porphyrii libro, ne quid my-
 sticè Græcorum ac Aegyptiorum theologia nos fugeret, cōscribere placuit
 quos errores nos fugimus, & trans fugas nos prædicare non pudet, non e-
 nem terribit me arrogans illa oratio: Explicabo quibus fas est, procul hinc
 abestore scelesti, non enim nos scelesti sumus, qui hos errores fugimus: sed
 qui turpes atq; obsecnas has fabulas de scarabæis ac alijs irrationalibus ani-
 malibus, ad summam theologia sapientiam accipiunt, qui iuxta uocem
 apostolicam, cum sapientes se dicant, fatui sunt inueniunt: quoniam incor-
 ruptibilis Dei gloriam in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, nec
 hominis solum, uerum etiam uolatiliū, quadrupedi, & serpentū cōmutarūt.

Rom. 1.

Scholia in Caput IIII.

Ogitationes.] ἐπαρθεσται τὰ λόγια τοῦ θεοῦ: quibus uidelicet neoterici Philoso-
 phi maiorum suorum meteologiam pingere & commendare solebant.

2 De intelligentiis.] τὰ πόλεις τὰ δικαιρύια τὸν ὄντα, καὶ τὰ πόλεις τὰ σωμάτων τὸν
 νοερῶν τὰ λογικῶν δινέμενον. Ex his Platonis placitis quidam colligunt, notum ipsi su-
 iſe, sacrosancte Triadis mysterium, quā uere autem ratiocinentur, aliorum esto iudicium. In Gra-
 co codice

A T T I N G A L I B E R T E R T I U S.

65

¶ codice prefixum est disputationi huic hoc argumentū: ὅποις οἱ φιλάσφωρ τοῖς
 πολεῖς θεῶν μόνοις συντατέκουσι αὐτοὺς γραψαν.

3 Explico.] verba est Heroicus qui sic sonat:
 φίλοι μαρτίοις θεοῖς, διηγεῖται θεοῖς.

4 Vetus si celare.] Pugnant hec cum grecis, que significant, uteris οἵτινοι οὐ μόνοι λαοι,
 res abstrusa expulsi. Sufficit autem Porphyrium loqui de Hieroglyphicis characteribus & figu-
 ris quibus magnam copiam in volumine magno, Pierius Valerianus, nostra memoria, exhibuit.

5 Similiter enim.] Vnde literarum imperiū, lapides quidem putant statu, ligna autem tabu-
 lae per textam autem papyrus libros.

6 Lapide.] Addat. οἵτινες εἰσι. Et paulo post de auro ait: Non solum quod aurum intelligi-
 tur sub igne: sed etiam quod commutatur: quia aurum non polluitur.

7 Altos sedentes.] Κατασκευαστοί στοιχείοις οἱ παρόντες.

8 Ex pīrī trūco.] Εἰς τὴν πόλην την περιβόλιον την χυμητεμον την περιβόλιον.

9 Colores.] Κατασκευαστοί στοιχείοις οἱ παλαιοί μαλάτοις. Ταῦτα περιπολοῦσι. De Ebo:
 resubicit: ιπτάμενοι ταῦτα περιπολοῦσι προς χαράν των πολιών μεταβολής.

10 Ebur.] Verba Platonis scholabent: εἴδης οἱ απολλειοποτες λαχει σπικτοις, οι εις
 γραβήν ταῦτα.

11 Lupriter.] verba Orphei ascribantur latine redditos:

Lupiter primus natus est, lupiter postremus fulminator,

Lupiter initium, lupiter medium, Ex tunc omnia facta sunt:

Lupiter masculus est, lupiter incorrupta est virgo.

Lupiter fundamen talis terre & cœli stellarum.

Lupiter Rex, lupiter ipse omnibus principium generis.

Vna potestas, unus Deus est, magnus dominus omnium.

Vnum corpus regium: in quo omnia continentur.

Ignis & aqua & ether & nox & dies,

Et confilium, primus genitor & Amor, iucundus:

Nam hec omnia in magno iouis corpore sita sunt.

Cuius caput uidere & pulchrum vultum

Calum serenum, quod durei circums capilli

Astorum fulgentium pulcherrimi congregantur.

Taurina quoq; utrig; duo aurea capitata;

Oriens & occasus Deorum uic celestium;

Oculi autem sol & occurrens Luna;

Mens autem uerax, regius immortali ether,

Qyo omnia circumdat & intelligit, ulla nox.

Neq; clamor aut sonus, neq; fama est.

Quo latet louis filium potius Saturni.

Sic quidem immortale caput habet, & mentem.

Corpus autem ipsi clarum, immensum solidum,

Grave, robustum, forte sic est.

Humeri quidem & petra & lata terga Dei,

Aer amplius, ale autem ipsi erat sunt.

Ogibus per omnia uolat, facer autem illi uetus,

Terra omnium mater, & montium faci uertices.

Medium autem cingulum, gravissoni suelius mari-

Et ponti insula autem planta, terra interiores radices,

Tartarusq; squalidus & extremitates terræ.

Omnia autem reuelans rufus in uicundam lucem

Ex pectori proferat diuina facies.

12 Virtutem.] Vide an id sibi helmi hac herba Euforbij: Nec possibile erat, neq; si quis inue-

nisset,

17. **Qua.** Ιαβ̄ εἰδικεργεῖ, καὶ λόγος σπερμάκος ἐπενελετα τὰ πάντα.
Intelligentijs.] Intellectualibus & celestib⁹ mundi partibus; his opponit τὸς κάτα κε-
ηγμένους.

18. **Spiritalissimum.**] τὸ ἀγενονικάτατόν τε τὸν φορφατόν υποκεράστηλά-
χαντα περφόνια.

19. **Qui cœlo.**) Aspectabilem mundum, ex variis coherentem partibus sine que sunt in celo &
aere, que sunt in aliis, tanquam in magni corporis capite propositae: & que in aere & terra
& mari & vicinis. Partes igitur mundi, terra, montes, colles. Circuit ipsorum in medio cinguli instar
mare. Ignis autem & aqua, & vox & dies, ex ejusdem mundi partibus sunt. Hac palam aspectabilem indi-
care mundum existimo, nisi fallor, & uniuscum ex partibus constitui docent.

20. **Mundum.**] Ὁρμηταιologiaum his verbis derigit Eusebius. Mundum Deum esse puta-
bat, et pluribus Dīs tanquam sūti partibus. Vnde & partes mundi Theologicē eisdem in priori-
bus demonstratae sunt consistere: & nihil plus istis, apposita ulla carminum clarum effecerunt.

21. **Prouidentem.**] οὐ ποιεύει νῦν μετανοείται.

22. **Incorporeum.**] οὐδὲ ἐφανεῖται καὶ αὐτῷ τῷ θεῷ τῷ περὶ λέπεων.

23. **Nec quicquam.**] Omnia de conspicuis mundi partibus interpretatos, nec quicquam ad
incorporeū & uilius essentias refertur. Secuuntur εἴλης & τέτον Βεβαίου μεταποτοστος.

24. **Vnde inquit.**] Cogor grecā adscribere, ut lucem conuersionei inferant. οὐ διὸ εἰ τοιού-
τος φύλα & τοντος, τόλην & τόσ, οὐ πάντας λαθεῖ εἰ τοιούτους διέπειναν τὸ ποιμέ-
νον, οὐδὲ τὸν πλάνην στρατευόμενον, αὐτὸν τοιούτους γοῦν σὺ μπειν τὸ ποιμέ-
νον εἰ τοιούτος.

25. **Mentem.**] Adde, Αὐτὸν εψυχίαν, καὶ γὰρ καὶ φρενὸν αἰσθανεταί πάντες. Si tollas γάρ γε είτε
Hexameter verbus.

26. **Animam mundi.**] τὸν γενέσθε τὸ κοσμικὸν φένεν. Quod respexerit Interpres nondū com-
peri. Ego mallem ita uertere: Menteū que mūdo p̄fess̄, esse uniuersorum cōdilem. Atq; hec senten-
tia sobrie accepta, nihil habet absurdum uerium alio sensu prolatā fuit ab Ethniciis.

27. **Non enim.**] Non enim.] Adde hec: Creatorem quidem ipsam & seruatores mundi, alium ab eo quod
factum est, piūm est dicere. Animam autem mundi, tanquam aliquatenus animatis animam, unitam toti &
induam uniuersum, nam amplius piūm erit dicere. Damnat figurētum Ethnicon quod Latinus Vas-
tes his verbiis descripti:

Principiū celum & terras campos, liquentes,
Lucentemq; globum Lune, Titaniq; astra
Spiritus intus dedit; totamq; infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miset.
Inde hominum, pecudumq; genus, uiteq; volantum,
Et que marmore frē monstris sub equore pontus.
Igneus est ollis uigor & celestis origo.

28. **Similitudine.**] Exemplo, potius ueritatem erat, quam similitudinem. οὐδὲ τὸν περισ-
τάγει μεταξύ αὐτῶν περιπτέτων πολὺ αὐλεῖσθαι ποιεῖται οὐ τέρπει τὸν λόγον & τὴν φύσιν.
Dictum propheticiū adducit Stephanus martyris in sua apologetia. Act. 7. Celum nimbū fides est.

29. **Considera.**) Adde: Si enim opus fuit tūlī fingere humana ratione, uide differentiam Tholo-
gias. Nam qui dixit celum fedem esse, ultra sedem & summum uniuersi omnipotentem Deum statuit in
terram quidem à prouidentia eius separans. Descendere enim ad hanc inferiora diuinitatis prouidam
potestatem docuit.

30. **Non enim.**] Epicheremata duo sunt, quibus probat Mundum & eius partes non esse Dei
corpus & eius membra. Prius est. Deus seipsum non creauit. Nequius mundus conditus est. Ergo & Po-
sterius, Mens dici non potest, τὸν δῆλον οὐ άδηλον. Sed Deus est mens eterna, causa boni in natura, ut Pla-
toon fauetur.

31. **Res corruptibiles.** Et in terra montes, tumores corporum irrationales. Quidam autem
rectum est Deum dicere, eum qui cognatus & similis sit igni & aeri & aqua, que semper sunt irra-
tionalis & corruptibilis materia!

Ab abfarr-

67

- Ab absurdio refutell dogma Ethnicum de corpore Dei.
29 Aether.] *Διὸς δέ αὐτὸν θεόν τον ἀνθρώπους καὶ πόλιν αἰδεῖς, ὅπερ, οὐκαιδέν, τίνειν, δογματικόν, αὐτὸν τὸν τύπον ματιάς.*
Quare.] Post ἡδη Quare sic talis totus corporis natura est εἰς τὴν παντεύθυντα καὶ σύντονο ποιεῖ.
30 *Nec stellarum fulgor.*) Nec si quid et quomodo legitur Trapezuntius, Graeca habent: *εἴη δὲ τὸ παντός τοῦ ἀστρου χρόνος.* Nec uniuersus aliorum chorus.
Sed intelligibilibus creaturis, *τὰς ἑταίριας τοις τοποῖς οὐ νέμεσι τοις ζωτικοῖς.* Comparsata incorporeis et intelligibilibus potestis. Et angelis logitur. Porro desunt hoc loco in conuersatione, herculeatis, dicitur τὸν οὐρανὸν τὸν ἀλογονόν πατέρα τῷ φρεγανῷ φύσις, τὰ δὲ ἐπεικεῖα τῷ κορετῷ λογικήν τε καταβατικήν. Que sequuntur ueritati Interpres tentientiam, non uerbo fecutis, in eo quod τὸν ἀρχαιοτάτον, ueritatem, corporibus τε.
33 *Opera manuum.*] Testimonium Propheticum ita habet in Graeco τῷ πάτερι τῷ κύρῳ εἶχε τὸν τύπον τοῦ θεοῦ μεταλλεύειν καὶ τὸν κεφαλήν στοιχεῖον διέταξε. Et rursum τὸν Domini in principio terram fundatam. *τε.*
34 Sed age. *Τράπεζα μὲν δὴ ἡ τοῦ πεπτοῦ τὸν εἰναι τὸν μεντονταντὸν εἰσινδια. Et hec quia* de prima uerbi interpretatione dicta sunt. *Versus Orphei intelligi, quos supra descripsit.*
35 *Qualem carmina descriperunt.* *Ιερὸς λόγος εἰσιν οὐρανοί.* Cur Ethnici iouis in primis uideorū modis pīpīs finirent, ex fentientia corundam ratuniculam reddit.
36 *Quoniam mens est.* *Τὸδον μεντονταντὸν secundum quam fecerat et rationalibus feminis.* absoluunt omnia. Et quomodo si non posibile erat tamē imaginem fingere, qualem carmina significant, significabunt enim affectabilitis et insibilis mundi partes, ceterum, quae in celo, aērem et terram et quae in ipsi. Si igitur uisibilium mundi partium non posibile erat imaginem confitire, quem tamen mens erat Deus, quomodo aliquis sua imaginem fabricabit? Hec lucis causa adscribere oportuit, ne interpretatio confusa, obscuritatem pareret.
37 *Quod enim corpus.* *Νέον facile genitam huius loci sententia deprehēdet nisi hec legat.* Quid autem habet corporis manus simile de Menti mentem. Ego ne ad hominis quidem puto. Negat corpora et animas hominum quicquid habere, quod uelut imago quād Dei sit. Evidenter non puto Eusebium respicere, ad illam Dei imaginem, que in primo homine ante lapsum refūgit, et in electis renouatur. Sed dannare Ethnicum figuramentum, de corpore imagine Dei, qui spiritus est. Ioh. 4.
38 *Humana autem mens etc.* *Εusebii elegans hec corrivitoteis: Nam hic quidem incorporeus et incompotens et imparibilis.* Hoc autem foridorum artificum opus et mortalis corporis natura imitatio et uile carnis in manuaria et mortua materia surdam et muta imaginem representat. Peritene hec ad superiora.
39 *Et intellectus eius.* *Ιερὸς ἀπόθετος εἰς ἀνθρώπων φύσια.* Et mens perturbationibus non obnoxia in natura humana.
40 *Quod si.* *Τὸδον σί τοι posset, anime simulacrum et figuram sub imagine fabricare, posset* etiam rerum prefigurorum. Si uero sine forma est et sine specie et figura, neq; uisu perceptibili, neq; uero aut auditu sicut sentientia comprehendibili humana mens, quis eo demens ueniet ut. *τε.*
Mente solumento ac fanctis animis. *Παλιχερία et uerisimilitudine sunt hec Eusebii herba, τοῦτο γάρ φύσις τούτος θάνατος φανταζεται, νέος διαυγεῖται στοιχεῖον γάρ τοις κακοῖς πεντετελούμενον.* Congruunt hec cum verbis Christi: Deus spiritus est. Ideo in spiritu et ueritate adorandus est. Atque alia saniores quidam inter Ethnicos, à lege nature edofisi, comprobauerunt scutum potest ex hoc disticho:
Si Deus est animus nobis ut carmina dicunt,
Hic tibi precipue sit pīpīs mente colendus.
Els autem Ethnici quidam fatentur, Deum esse mentem, eternam, boni causam in natura: idem iesum Deum quem cognouerant, non uero Deum glorificauerunt, neq; gratias fuerunt: sed frustrati sunt per cogitationes sue, et obtenebratum est insiens cor eorum. Ideo cum crederent se sapientes esse, stolidi et fidi si sunt. Rom. 1.
42 *Qui cum homines fuerint mortales.* *Ιερὸς θνητοῦ Βιογενεῖον ἀπαντεῖλον* τοὺς κατασπελλεῖς. Et paulo post sententiam, non uerba sequens Trapezuntius, ueritati: *sue morte*

⁷⁷ *Naturales enim omnes.*] Οὐκέτις ὑπάστατος ἀμύνη τῷ πόσμῳ ἐφυσική, *Salsiccia det & autores & fabulas.*

78 Ignea Solis virtus.] Quia secutus sit sibi: uelit interpres nescio. Sed circularis motionis, secundum quam fructus maturat ignis uis, Bacchus vocatur aliter, quam humidior fructuum uis: aut à conuertendo aut peragrando solem circum celi.

80 Defunct ista Eusebij uerba: Occidentis sub terram luminis symbolum facientes uestie purpuream eius autem acutum sceptrum, inferioris uirtutum, & figuram manus, quod recedit in obscuris.

⁸¹ Lunam.] Paulò plurā sunt in Greco codice: τῶν δὲ σεληνῆς, οὐδὲ τοῖς βαστοπολεοῦ τεσ, ἔργοις προσκυρισταῖσιν αὔρω τοις, λοχία δὲ ἡ ἀρέσμια Οτ.

⁸² Quas a distantiâ Solis sumere uidetur.] Non est in Greco, sed illa uerba de lunari corpore πολλούσιν μετατραπεῖσαι, καὶ κατατάσσειν τοις αὐτοῖς συναντήσαι.

Inconqueribili.] *Potius inexorabilis.* Nam Graeci habent: *απότομος*, *κατερινός*, *εργάτης*, *πρόβεστος*. Facit huc Poete sententia: *Stat sua cuique dies, brevis et irreparabilis tempus,*

84 Quem seniorem depingunt. Ἰάποντα δι τε αὐθὺς ἐστα, πολιθρῆτός εἰν φασὶν γεγένετο καὶ χρόνος. Effigies Saturni stantem & canum, ut significent tempus senescere. Quam commodè dicitur, non video.

85 Temporis enim obseruo.] Quod per tempora etas incedat. Horarum autem alie celestes sunt Solis, que etiā aperīt aēris fores; alie inferne, que Proserpine sunt & calathū habent.

88. In omnibus enim seminalis uis.] κατὰ πάντων γρόβ σπερματικὸς καὶ ποι-

*πάσος συνθέτως δέ, καὶ οὐδε μηδέλλην, τούτῳ τῷρες αγνοῦσθαις, δὲ εἰ μενοῦσις
89 Cur. I Cupido instar pueri formetor, causam hanc reddit: νίπτησθε δέ σῆμα τὰς ἀφριδίας
πάσας τὰς ἐπιθυμίας εἰς πάντα τὰ τοιάδε*

90 **Creatorem.**] Creatoris non meminit, sed Φλόγας, quem dicit esse διορύφετον κάκη-

Post illa uerba intelligibili motu circumlatum, subiecte hæc: **Διόνυσος ήταν φύσις επ**

tu kephalē kētai. Ceterum que ex Etnicorū mateologia, de ovo ex ore Dei Cneb producō, & mundū significante, adducit, defestāda sunt. Apparet enim fuisse diaboli sarcasmos & mendacia, quia doctrinam ueram de Deo conditore celi & terre, ac narrationem Mosi de opificio Dei, oblitterare noluit. Sed nos firmiter scimus tuos hoc mundū sustinere in eis vobis sufficiat.

Sed nos firmiter statuimus totum hoc mundi systema, inenarrabili artificio, à Deo patre per Verbum coeternum esse conditum, & spiritu Dei soueri & sustentari res conditas, ut si finis sapientie, bonitatis & potentie Dei symbola, etiam cum vanitatis obnoxie inveniuntur. Rom. 1. 20. 8

¶ potest Seij symbola, etiam cum manu obnoxia ingemiscunt. Rom. 1. ¶ 8.
¶ 9. Addit hec verba, que in conuersione desiderantur: conserue tunc y dñi nři, dñe eis qđ nři
και γλυκις της επειρπλητη των ειδων.

92 ι^oρη enim Græci. Ισα τινι ισότηται, ἀφ' οὐ το διανοει: Propter equalitatem, à qua in sum proficietur.

93 Occasionis tempore. Non video quid hæc sibi uelint. Græca habent: as yñ ἀφεντο μέντη εὑ τῷ σταύρῳ ιψή πάσι εἰς βοσκόν πατεσταλούσι μέντην. Cum terra semina mandamus,

94 Adde hæc uerba: *Istotem tradicunt. Cives, si tamen res capræs. Lepide autem ride*
commenta. *Aegyptiorum cui libidinibus contradicentes fiduci a seipso sentimus, et si*

commenta Aegyptiorum, qui sibi p[ro]p[ter]is contradicentes, s[ed] idem Osiris maritum fratrem & filium erit, postea subiungit narrationem, πολὺ τὸ μάτιον εἰσφατίνγα γύαλια τοι, ut annouit Scho-
liastes quod Greco.

95 Arietis caput habens. Egregium uero monstru, et dignu quod cōtemtore ueri Dei deo sculētur. Pr̄termissa sunt in latīno exemplari hæc uerba, C. Bæsilieus, negatā fāc̄it ē xps. dī. ē p̄

6. Omnes sunt quædam insania Ethnorum specimen, quæ his verbis descripsit Eusebius: Hippo notatus autem, polus occiduum denotat, quod deglavit in se eos qui circa ipsum versantur. Pro Deo tenet colitur in terra ubi Orus Sed Lucine urbs, tertium lumine curat. Simulacrum autem simile est cultui volant, cuius alia ex optime est lapidatum. Nam adiunctis ipsius significat Lunam generare ienit. Nam exiunt putant concipi audirem, omnes fiamellæ dicentes.

7. Inde patet,] quod boues adductos ad Deos, sepiissime calendis mensum in cultu Deorum factatos obteruerunt. Hec defuerunt: sequuntur que memorie mandata sunt, παρατητικά τοις θεοῖς παντεστάτης θεός οὐδέποτε βόος.

3 Coloris diuilio. Τότε πιχότο μορφὴ ἀμφίκυρτον.

Refutatio mystice theologie. Cap. IIII. *De corpore & incorporeis.*

Ver quoniam mystica & arcanæ theologia ad incorpores: reducit virtutes, ne videat ad has uisibiles mudi partes diuinum cultu referre, sed ad virtutes quadam inuisibiles & incorporeas. cōsiderem, an nō par sit unā diui a uirtute admirari potius, q̄ multas fingere r̄tu b̄z̄m̄ v̄t̄v̄s̄ v̄ēȳ. Nā quemadmodū quāuis multe formae partes & mēbra unius corporis sint, nō amen tot anima, sed i. una in homine uno anima est: sic & in uniuerso putat̄ um mudo unum quidē, ex una materia corporea esse mundū, plurimis partibus constante, & cuius non multa, sed una est creativa uirtus ueri Dei, uirtus & sapientia. illud autē ridiculū est, quod dicit̄ Aegyptiorū nugas, ad incorpores trāficiunt uirtutes: oblitus sapientissimis ille cui Chāremona illā eo productū, qui præter hac uisibilū, nullū aliū ab Aegyptiis cultum fuit Deum testabatur: & omnia in res naturales, nihil in rem incorporeā illos aduixisse. Cur igitur cū ipsi Aegyptiis incorporeas & uiuas substantias, nul- se modō colere clament, & fruolas has inuentiones excogitatis: & unit̄ salteri quidem omnia, sicut refutantur. 4. Particularū autē non difficilis re argutio est. Nam ut Aegyptiacas, & nugas præterea, quis mētis cōpōs non eridebit has Graecorū laipientū physiologias. Si enim Iupiter, secundū eos, non ignea illa uirtus atq; æthera, ut teste Plutarcho, prīci piutabant, sed suerū ipse intellectus, retinū omnium creator & uita est: quomodo Saturus pater eius erit, per quem tēpus significati uoluit? Ops autē quo pacto querat, quam interpres iste pilosam & montanā uirtute esse alesser, luno: uero aero: & æthera esse dicens, nescio quomodo, & foro: & uxori: crea: tis intellectus q̄ uiuisci esse affirmat. 7. Latona rufus, si quasi quedam obli- o sit, qua: antimas ad inferiora hæc clapsa confequatur, quomodo hęc obli- o Solis & Lunæ mater erit? Apollonius quippe atq; Diana Latona liberos de Solem & Lunā traduxit: cur aut Open: & Cererē, id secundū ipsum la- dofis atq; mortuā cellulis, & planacā qualis symbola colendas esse pu- s: 8. Cur Dionysium præterea & Atym: & Adonim generatū scilicet planacā uirtute, aut immaturatae defensu florum, aut perfecti fructus symbo- tanquā dī colēdi sunt: cum humanū genit, ad uifum cibumq; cuius om- sa hæc à creatore producuntur, multo ilis honorabilis sit. Hoc modo & q̄dū facile redargues in hac præclara scilicet physiologia. & si diligenterū considerabis, mirandā impudentiā eoru: duces, qui Solem modo Apollinē, modo Hercules, deinde Dionysium ac Aesculapiū dicere nō ueretur. Quod in. idē pater & filius simul, id est Aesculapius erit, atq; Apollonius. Quod autē Sol Hercules est, cum Alcumenā mortalis foemina filius Hercu- s perhibeat. Aut quomodo furore Sol exagitab̄, & liberos incitatū termitis suis, quod Hercules scilicet omnes fatentur. Sed duodecim, inquit, certamina, duodecim coelestia signa sunt. 9. Quis igitur Eurytheus excogitabit, qui Soli, tanquā Hercules, hunc certādi labore inuitu imponat? Quod autē ad Solem quinquaginta Testiades, & captiuarū reliqua multitudi, quibus omnib; Hercules cōuenisse fabulantur, reduci potest, præfertim

E 4 cum

72 cum mortales liberos, ab illis Herculem suscepisse cōfirmant, à quibus Herculeum genitum tractum per longa tēpora successione duravit? Quem porrō esse Centaurū dicent, cuius sanguine cruentatā uelut Soli Delianira uelut Herculū obtulit, unde succēsus furore dicitur fuisse? Verū nō Hercule, sed Dionyliū esse Solē ponamus? Quare igitur eum genuit, siue Semele quædā, siue Persephone, quomodo autē Dionyliū iste & Sol simili erit, & iō germinandi miranda uirtus? quam autem dicemus multitudinē mulierū fuisse, que cū Dionylio militauit, qua uero Solis erit sicut illa Dionysij, Ariadne? Quare autē non omnīus quae à terra nascuntur frumenti & leguminis fed uini solismodo largitor Dionyliū in Solē transformatus? qui si Aesculapius & Sol est, quomodo à luce turpisimū cauſa qualius fulmine percūritur, tuxia uī Pindarum sic de ipso dicentem:

Aurum illi nimium, preciosacq̄ munera cura.
Horrendum inde pater diuorum concitus ira,
Contorsi fulmen, animamq̄ ē corpore uuln.

Asclepiadum iterō genus, quod mulius feculūs in Græcia floruit, unde nam ortum est à terris? Sit sane, uerisq̄ ac certis rationib. in Solē & Lunā, & re liquas partes mundi fabulae transferantur, ergo rursus creatorē relictō, falsō 12 creaturas coluerūt? Quod si non conspicua corpora solis, lunę & astrorū, nec sensibiles partes mūdi, sed inuisibilis creatoris qui super omnes est uirtutes, quib. omnia omnigenis uirtutib. replet, omnib. adest, omnia gubernat & contineat, 13 colere le dicent, quare non projectis fabulis de dīs sicut impiis atq̄ turpisimis, 14 ad ipsum uerū & unū inuisibilem q̄ Deum iō cōueruntur? Hoc enim facere debent qui uerū cognouerunt, 17 non autē quam 15 mente capti, uenerabilem Dei appellationem creaturis ascriberunt, 18 nec 19 in profundis ita seiplos tenetibus claudere, ut intus se Deum inuenturos considerare videantur: nec in simulacris & inani materia dignas honorati uirtutes putare: nec sanguine ac nidores quas gratas creatori offerantur quibus omnibus liberatos oportet, tanquā ueros philosophos magna uoce prædicare, nō hæc se uisibilia, sed inuisibilē solūmodo creatorē admirari, & inuisibiles atq̄ corporeas eius uirtutes inuisibiliter colere, non incēdendo ignē, aut arietem, aut taurū sacrificando, nō sertis & simulacris templorumq̄ adificatio ne sed pio 19 animo & recta deo sententiā & uirtute, quae ut possibile homini est, ad Dei nos adducit, similitudinē. Sed nullus unquā Batharus, nullus Gracus ante doctrinā Salvatoris nostri hanc ueritatem cognovit. 20 Salvator autē noster solus omnes undicē gentes Euāgelica prædicatione ad ueram religionē cōuocauit. Sapientes autē huius seculi, 21 omnia scribere facta es, cum Deū cognouissent, nō ut Deum glorificariūt, ut gratias egerint, si 22 cut Apostolus ait: sed frustariūt sunt per cogitationes suas, & obtenebratum est imprudens eorum cor, & dicentes se sapientes, stultūt inueni, creaturas non creatore colentes, qui eis benedictus in secula. 22 Post enim longam philosophiam & mysticā, imo uero impiam theologiā, à physiologia sua uel altissimo montis uertice defecti, multitudini cōfervuntur, 23 & multorum errores simulacris sacrificando adaugent. Quare patet, pudore uictos turpitudinē theologiā suę physiologię carere voluisse, et opere fabulas popularēq̄ superstitionē cōprobent. Quod mihi mihi nequaquam esse uideatur, cum & ipsos deos video fabulas contēnere nō posse. Quippe opera preciūt, Apollinē ipsum docentē in hymno, quē de se ipso edidit, se in Delo insula & Latona in luce editū: & Aesculapiū in Trice, se & Mercurium genitos & Maia fatētē, audire quid de seiplos dicat. Sic ergo Apollo, testis Porphyrio in libro quem de 24 respōlis scripsit, de se ipso edidit.

Cum Latona graui 25 partus, oppressa dolore,

Commō-

Commodiū essent gemini intra viscera dīti, Stabat terra, aer stabat, fixa insula robur Accepit, fluctus etiam mitescere ponti Ceepere, arcitemens uatesq̄ exiuit Apollo. Aesculapius quoq̄ de seipso sic edidit: Natus ego ex sacra Tricca, cui tota medendi Ars, cui seſe omnis pariter sapientia debet: Quem mater pep̄ rit comprefsa ab Apolline magnum illum Aesculapium diuīnum numeroq̄ receptum.

Mercurius autem sic de se ipso clamat:

26 Sum Ioue Mercurius, Mariāq̄ Atlantide natus, Formas etiam suas ipsi describunt, ut ex hoc Panos oraculo de se ipso profato aperte monstratur:

Exoluo Pant mortalis uota bicorni.

Deliciasq̄ Deo pariter bipedi capricru.

Hæc in sua illi inenarrabilis, quæ ex oraculis oritur, philosophia, uir ille à nobis designatus, proposuit.

Non ergo uniuersum ipsum Pan est, sed dēmō quispiam talis uidelicit, quem seipsum hoc oraculo descripsit: non enim uniuersus mundus hæc carmina edidit. Atq̄ huius demonis, nō autem uniuersi imaginem uitri singentes, præscriptam formam imitati sunt. Mercurius etiam quomodo 27 interpre- 28 tatiua oratio dici potest, cum Maia Atlantidos filium se fuisse 28 fateatur: 29 & Aesculapius quomodo Sol erit, qui se Tricēsem fuisse affimat, & à mortali mulierē natus non insciatur. Quomodo autē cum sit Solis filius, Sol ipse erit? 29 Solis autē & mortalis cuiusdā mulieris filium se appellans, quomodo non erit ridiculus? Apollo etiam si Sol est, quo pacto in Delo insula genitiū se à Latona prædicat: Hæc obijcenda eis tunc maximē censeo, quādo impudenter Salvatoris nostris uirginē parvū deridere audent: præsentim cum nō à poetis ista, sed ab ipsis dīs dicta sint. Hæc à nobis propriae descriptiones, nō poetarū uoces sunt, sed ipsorum Deorū. 30 Cum igitur & poete fabulosē theologiam tradiderint, philosophi physiologię fabulas intelligat, dī 31 uero ipsi aperte, qui & unde fuerint, oracula suis declararint: mani 31 recti scilicet est, quia dīs credendū est, uel quia dī sint, uel quia unusquisq̄ melius quam ceteri sua cognorit. Quod si ita est, philosophorum physiologia falso omnino inueniuntur. Si uero philosophi ueritatem assequuntur ipsorum deorum, de seiplos testimonia falsa relinquuntur. Sed illud forsitan quispiam obijcenda, quia responsum Apollinis philosophorum sententia cōueniens hoc modo inuenitur:

Sol & Osiris item Dionyliū Horus Apollo:

Rex & item retinet lucis, qui & noctis habendas:

Qui uentos, qui dat tenebras, qui tempora mutat.

Stellarum summus rex immortalis & ignis.

Idem ergo dī, & poetarū fabulas, & philosophorū sententias, cōprobantes, pugnātia de seiplos confirmat. Nā si mortales sibi matres ascribunt, & patrías unde oriundi sunt, sponte fatētur, quomodo tales erunt, quales in physiologia suis cōmentis finguntur? Si autē Apollo Sol: sursum & deorsum ad idem recurvēs eorū sermo rursus cōstringit. Quod si Sol est, q̄modo Delos in mari etiā nūc apparet insula, patria, & mater Latona hec n. uera esse, ipse Apollo respondebit. Præterea si Apollo Sol est, q̄modo hec de seipso cecinit: 32 Vtū Sol de celo; 33 in aliquē hominē descedit, & hec de se cecinit: Sed nō est pos sibile neq̄ fas talē tātifici lumē hominū se subiūcere necessitatē. An intelligēt 34 tia & diuinā uirtus illa, quę in ipso est? Sed nec illam anima hominis unq̄ 35

E s suscipe.

certi habent, conferrent: quibus nam recta ratio credere iubebit? Aut est ne ita de hoc dubitare rectius? Si enim uera dicunt Dij, stabiles humana que in ipsis sunt; certè falsi erunt qui ista inficiantur. Si uero philosophorum, naturales disputationes uera sunt, falsa minima Deorum testimonia erunt. Sed et ipse, obijicit aliquis Apollo inquit de se in oraculis, interrogatus quis nam sit.

Sol, Orus, Osiris, Rex, Bacchus, Apollo,
Horarum & temporum dispensator, uentorumq; & imbrum,
Aurore & noctis multis Stellis ornatae habenas moderans
Ignitorum altiorum rex & immortalis ignis.

Hec ideo ad uerbum descripti, quia conuersio uix summam lepide huia altercationis habet.

32. Vtrum Sol.] Querit qui Sol, pater Aesculapij medici, esse potuerit: wās de iō ἡ ἀστερία τῶν ἀστέρων τῶν φυσικῶν γενέσεων τοῖς πάνταις, εκ βούτης αὐτῆς γεννώντων πεντε καὶ μὲν τὰ μέτρα ταῦτα. Sequitur Scholasticus Greci argumentum: quod his uerbis sequentiis praefixa: Quod impossibile sit, partes mundi, diuinæ uires prestigiatricibus coactionibus deducere, ut per oracula interrogantibus respondent.

33. Depravissimo codice, & multis in locis mutilato, usum fuisse Interpretem, ex eo appetat quod hec magna ex parte non uerit, sententiam tantum paucis exposuit uerbis: Oracula falsitas & alibi responderquia est. Nec enim Sol celitus ad ipsos descendens, deinde canalem implens, oraculum euocuit.

34. Defunt.] Et quomodo coactionibus hominum detrahit & per canalem agere. Principium enim existens malorum, potestatum sue demonum, uerisimile est Hecatene hoc agere, quod & ipse auctor facit, ut suo tempore ostendemus.

35. Addit hæc de Serapide.] Qui idem est cum Plutone, & oracula Serapidis inscribens, quomodo potest dicere illos Solis esse?

36. Sententiam.] οὐράνιος reddidit Interpres. In hac autem conclusione libri tertii ostendit Eusebius, Diabolus, efficaci illusione miseris & se factus idolatrias, impONENTIBUS oracula hec accepta esse ferenda, scut ex his uerbis patet: Ministrorum oraculorum uera ratione dicentes demones esse malos, in hominum pericula ambigui ludentes & nun componentes ad fabulosas de se opiniones in communem errore nunc aliquid de philosophicis prestigijs stabiles, ut & hac tritafiant & instanter detrehendatur ex omnibus partibus nihil ueri dicere. Vides, arbitrari, quibus artibus Satan utrūq; imponat, & uulgo hominum & sapientibus huic seculi. Nos Deo gratias toto pectori semper agamus, quod ab ista mentium caligine & superstitione, per cognitionem Iesu Christi filii sui, nos liberauit, & se nobis in filio suo patefecit.

ARGUMENTVM IN LIBRVM QVARTVM

Eusebii de Preparatione Evangelica.

V M in precedentibus libris, Eusebius noster duas formas Ethnicae mætælogia, fabulosam uidefecit quae historica ab aliis dicitur, & physycen quam eius afflentes Philosophi teoretici mysticam & allegoricam uocant, diligenter tradidisse, & ipsorum met Gentilium ragumenta conseruantur. Nunc in hoc quarto libro, ad tertiam mætælogia formam, quae ciuilis dicitur, accedit, eamque conuenit. Pertinet ad hanc Patria religio, ceremonia in cultu simulacrorum, opiniones de Dïis, & alia eius farina, contra quae apud Ethnicos nemo est auctor hincere. Princípio igitur, quid de responsis & occulta Statuarum & eisq; sicut statuendum, ostendit, responsa hominibus impostrum illam quæstus gratia exercentibus, miracula naturæ rerum, accepta referens. Quæ etiam Hierophantarum, seu potius Sycophantarum, affutu fuerit, in perquirendis hominum studijs & occupationibus, & in conformandis ad ea responsis pulchritudinat. Postea Ordines Cœlitum ethnicorum, subiecti, ac regiones singulis peculiares assignat, omnesq; demones malos, noxios, medaces, impotentes esse probat. Postrem de cultu Cœlitum istorum disputans, docet in delictis illis esse, sanguinem animatum, nidorem carnium, uicinas humanas, eosdem etiam incitare miserios mortales ad libidines uagias, cedes, furta bella, & alia sceleris, & ob eas causas non cultu & ueneratione sed contentu & execratione, dignos. Hæc præcipua uariae sunt 4. lib. ex terra in Scholij annorum auctus.

PRAEFATIO.

IS itaq; dictis, iam tempus est in hoc volumine Theologiae tertiam partem gentilium theologiae percurtere tria genera quam ciuilem appellant. Nam quoniam in tria apud gentes.

genera theologiam partiuntur, in fabulosum, quod etiam historicum appellant, poetis maximè attributum: in naturale atque mysticum, quod philosophi approbarunt: & in ciuile, quod in singulis ciuitatibus consuetudine ac legibus defensatur: estq; de duobus primis partibus: in superioribus libris expositum: Tempus iam est tertiam quoque portionem, quam ciuilem appellant, testimonio semper ipsorum utentes redarguere. Continentur igitur in hoc tertio genere oracula, responsa, curæ morborum in hominibus prijs: & ecclætra, ieiuncti uel aucti morbi in imprijs, quarum omnium rerum periodum fecisse dicentes, piè se deos colere, nos uero impie facere affermant, qui tam manifestas & uirtutes contemnamus, leges patrias transgredientes, quas oportet unumquemque seruare, 3 ut nemo debeat res nouas temeraria cura scrutari; præsentim cum à legibus capitalis pena aduersus eos decernatur, qui secundum leges & consuetudines patriæ deos non uenerantur. Sed primum quidem historicum & fabulosum theologiae genus, & secundum naturale scilicet ac allegoricum, unusquisque sicuti placet, inquietur, interpretetur ac reprobat. Tertium autem quod 4 singularum legibus ciuitatum comprobatur, nec poeta quisquam, nec philosophs moueat, nisi uelit tanquam impius iure patrio puniri. Ad hæc igitur nobis dicendum, ratioq; reddenda, quare Saluatoris nostri Euangelica prædicatio omnium gentium huiusmodi legibus cōtemptis, ad uerum suum cultum nos reuocat. 5

In Librum quartum annotationes.

I N Praemio libri quarti pollicetur Eusebius, se post expositas & refutatas duas species Theologie Gentilium: Historicam uidelicet & Theoreticam, de terita, quam Ciuilem, τὸν λόγον appellauerunt, uerba facturū. Huic autem diuinam & maiorem quam ceterarū rationē esse habitam, docet. Licit enim hominibus ingeniose ludere pro arbitrio in configurando mythologis & physicis allegorij. Politicus autem nemo reprehendere aut transgredi auctor est. Erant n. poene capitales ijs denunciatae, qui patrois ritus sacra uel perstringere uel uiolare aucti sufficerent. Ad eam stellare dicit oracula & responsa Deorum, curæ morborum, penas scelerorum & alia quedam.

1. Nimirum historica, quam & fabulosam aut Rhetorican aut quocunq; modo appellant.

2. Et beneficariis.

3. Nec mouere non mouenda, ingredi autem & sequi maiorum pietatem.

4. Quod à magistratib; tanq; antiquū simul & politicū, honorādi & cōfertiādi esse legib; sanctiū est.

5. Et statutis ab antiquo obtinente, in uicis & urbibus, quilibet obediat, patrī legib; parens. Ad hec igitur tēpus effredere rationē nostrā, & defensione suscipere Euangelica saluatoris nostri doctrine que contraria iam dicitur anūciat, & genitū omnī legib; cōtrarias leges statuit. Quod igitur nō sunt Dij in uitata simulacra, ijs quoq; appare. Quodq; nec ipsorum fabulosæ theologia aliquā autoritatis ipsi